

OD REDAKCJI

DOI: 10.21697/fp.2017.1.01

Wydaje się, że wprowadzona w 2015 roku idea stworzenia osobnego działu tematycznego, w którym będą ukazywały się teksty dotyczące zbieżnego problemu, zdaje egzamin. Przedstawiamy czytelnikom kolejny numer pisma tak właśnie przygotowany. I podobnie jak do tej pory, wstęp redakcyjny został podzielony na dwie części. W pierwszej zostaną pokrótce omówione materiały ukazujące się w pozostałych działach czasopisma, w drugiej natomiast oddajemy głos redaktorze działu tematycznego.

Artykuły i rozprawy otwiera tekst Wojciecha Kruszelnickiego pt. *Pojęcie radykalności w myśli pedagogicznej Henry'ego A. Giroux*. Autor sprzeciwiając się redukowaniu stanowiska H. A. Giroux do neomarksistowskiej krytyki kapitalistycznego systemu oświatowego, za główne znamię radykalności jego poglądów uznaje postulat prowadzenia otwartego dyskursu społecznego na temat reform edukacji. Ten dyskurs winien, zdaniem H. A. Giroux, przebiegać w ramach społeczeństwa demokratycznego, jako etyczna i polityczna krytyka istniejących praktyk edukacyjnych, której celem jest zmiana zgodna z potrzebami podmiotów zaangażowanych w te praktyki.

Następne dwa teksty dotyczą problematyki funkcjonowania i wspierania osób doświadczających niepełnosprawności. W artykule pt. *Preferencje osób z dysfunkcją wzroku w zakresie korzystania z informacyjno-komunikacyjnych technologii wspomagających* Emilia Śmiechowska-Petrovskij omawia te technologie w relacji do decyzji i ocen samych użytkowników. Okazuje się, że dla dokonywanych wyborów znaczenie mają nie tylko funkcjonalności techniczne, w szczególności multimodalność sprzętu i oprogramowania, ale również czynniki społeczne. Podsumowując przegląd badań i prowadzone na ich tle rozważania, autorka prezentuje wnioski istotne dla praktyki pedagogicznej.

Kolejny tekst, Magdaleny Wałachowskiej pt. *Wizerunek społeczny macierzyństwa kobiet z niepełnosprawnością*, podejmuje kwestię realizacji roli matki przez kobiety doświadczające niepełnej sprawności. Zasadniczą jego część stanowią rozważania dotyczące postrzegania roli przez społeczeństwo, aktualizowanych stereotypów i obiegowych poglądów na ten temat oraz specyfiki macierzyństwa kobiet z niepełnosprawnością, z uwzględnieniem barier fizycznych, psychicznych, kulturowych i infrastrukturalnych.

W obszarze zagadnień pedagogiki społecznej sytuuje się artykuł autorstwa Zbigniewa Babickiego. W tekście *Idea wychowania do pokoju w programach pomocowych dzieciom w Afryce* autor koncentruje się na ukazaniu zarówno samego konstruktów teoretycznego „wychowania do pokoju”, jak również konkretnego

programu edukacyjnego „Gen pokoju”. Następnie omawia specyfikę sytuacji dzieci w Rwandzie oraz działania pomocowe, w tym program „Adopcja Serca”.

Ostatni artykuł w tym dziale został zatytułowany *Zawodowe uwarunkowania zadowolenia z pracy wśród nauczycieli*. Elżbieta Lisowska prezentuje w nim wyniki badań przeprowadzonych wśród nauczycieli, których celem jest sprawdzenie, czy płeć i staż zawodowy determinują poziom zadowolenia z pracy i poziom zadowolenia z życia badanych. Ponadto przedmiotem jej dociekań jest ustalenie, czy występują współzależności między zadowoleniem z pracy a zadowoleniem z życia nauczycieli-kobiet i nauczycieli-mężczyzn w przyjętych okresach stażu zawodowego (okresy adaptacji zawodowej, stabilizacji zawodowej i ekspercki). Autorka wyczerpująco omawia i interpretuje uzyskane wyniki, które mogą być istotne w kontekście zagadnienia wypalenia zawodowego nauczycieli.

W dziale *Colloquia* ukazują się dwa teksty w języku angielskim. Pierwszy wyszedł spod pióra Joaquim Pintassilgo i nosi tytuł „*Tradition of innovation: roots and topicality of the New Education in Portugal* („*Tradycja innowacji*” – *korzenie i aktualność Nowego Wychowania w Portugalii*). Profesor historii wychowania w Instytucie Edukacji Uniwersytetu Lizbońskiego analizuje na podstawie materiałów źródłowych czynniki, które doprowadziły do nieprawdopodobnie szybkiego przyjęcia się idei Nowego Wychowania w Portugalii po pierwszej wojnie światowej. Jego zdaniem czynniki te można usytuować w dwóch sferach: ideologicznej i praktycznej. Pierwsza dotyczy narastających w portugalskiej pedagogice końca XIX i początku XX wieku tendencji pajdocentrycznych, druga natomiast kryzysu tradycyjnego nauczania szkolnego. Obie legły u podstaw przełomu, który zdaniem J. Pintassilgo, nie zakończył się wraz ze zdobyciem przewagi przez Nowe Wychowanie, lecz trwa nadal i stanowi tytułową „tradycję innowacji”.

Autorem drugiego artykułu w tym dziale jest wykładowca Katolickiego Uniwersytetu Eichstätt-Ingolstadt (Niemcy), a jednocześnie profesor wizytujący w University of the Witwatersrand (Afryka Południowa) i *fellow* w Oxford Centre for Animal Ethics (Wielka Brytania), Kai Horsthemke. Swoją tekst zatytułował on: „*Epistemological diversity*” *in education: Philosophical and didactic considerations* („*Zróżnicowanie epistemologiczne*” *w edukacji: rozważania filozoficzne i dydaktyczne*). W kontekście szeroko propagowanych współcześnie różnic epistemicznych, np. ze względu na kulturę, płeć czy przynależność etniczną, autor przypuszcza, że ta tendencja, z jednej strony, marginalizuje znaczenie klasycznie rozumianej epistemologii filozoficznej, z drugiej natomiast, wprowadza do kształcenia badaczy zjawisk pedagogicznych relatywizm epistemologiczny.

Dział *Debiuty* zawiera w tym numerze tylko jeden artykuł. Jest nim tekst pt. *Oddziaływania kuratora sądowego wobec nieletnich niedostosowanych społecznie*. Autorka, Aneta Gąsińska, prezentuje wyniki badań empirycznych, których celem było ustalenie m.in. metod pracy kuratorów z nieletnimi podopiecznymi (próba 86 kuratorów), a także ukazanie sytuacji samych nadzorowanych (w tym powody orzekania

nadzoru w kontekście sytuacji szkolnej i rodzinnej nieletnich) oraz zmian w postępowaniu podopiecznych, które są związane z oddziaływaniem kuratorskim. Wyniki badań mogą mieć znaczenie dla oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych pedagogów oraz kuratorów.

W dziale *Recenzje* zamieszczono trzy opisy publikacji naukowych, które ukazały się w minionym roku w naszym kraju. Kronika zawiera natomiast dwa sprawozdania z wydarzeń naukowych, które miały ostatnio miejsce poza granicami Polski.

Dariusz Stępkowski, Emilia Śmiechowska-Petrovskij

Problem zachowania ludzkiego, szczególnie wykazującego cechy odbiegające od normy społecznej, od lat był w centrum zainteresowania zarówno szerokiej grupy naukowców, jak i osób pozostających poza środowiskiem naukowym. Przecież dla każdego człowieka ważne jest w jakiej przestrzeni społecznej funkcjonuje i jaki charakter przybierają relacje międzyludzkie. Są to bardzo ważne przesłanki wpływające zarówno bezpośrednio na bezpieczeństwo człowieka, jak również na poczucie spokoju, stabilności, które znacząco wpływają na rozwój. Dlatego też wszelkie sygnały świadczące już nawet o niewielkich problemach w zachowaniu człowieka, a tym bardziej postępowanie noszące już znamiona zachowań przestępczych są przedmiotem szczegółowych analiz, wyznaczają i skutkują tworzeniem różnorodnych teorii interpretujących ludzkie zachowanie, które w konsekwencji ustalają określone postępowanie i metodyczne rozwiązania w obszarze szeroko pojętej resocjalizacji. W historii naukowego rozwoju myśl resocjalizacyjna nawiązywała do filozoficznej antropologii i aksjologii oraz do głównych kierunków i wyników badań z obszaru nauk społecznych. Należy podkreślić, że dosyć długo, bo jeszcze na początku XX wieku uznawano, że wszelka działalność resocjalizacyjna, której celem jest zmiana zachowania człowieka, powinna polegać na skutecznym odizolowaniu „przestępcy” od pozostałej części społeczeństwa. Ten sposób rozumowania nawiązywał do silnie zakorzenionej w naukach prawnych oświeceniowej koncepcji retributywności kary i wolnej woli sprawcy. Pewne zmiany w myśleniu odnośnie do kwestii „naprawiania” przestępców nastąpiły w następstwie „pozytywistycznego” dorobku nauk społecznych, który uwzględniał i wyjaśniał zależności pomiędzy czynnikami społecznymi, biologicznymi i kulturowymi a ludzkim postępowaniem. Pozytywistyczne nurty doprowadziły do ewolucyjnej zmiany stosunku do osób przejawiających rozmaite formy zachowań patologicznych i spowodowały rozwój teorii resocjalizacyjnych, wśród których centralną pozycję zajmują teorie psychologiczne, kryminologiczne, socjologiczne i pedagogiczne. Niewątpliwie każda z teorii może wnieść wiele inspirujących przesłanek dających podwaliny dla tworzenia nowych perspektyw teoretycznych podejmujących próbę

wyjaśnienia problemów osób podejmujących zachowania dewiacyjne, jak również niezwykle istotnych i ważnych z punktu widzenia praktycznych działań, których celem jest zapobieganie bądź już eliminowanie utrwalonych zachowań odbiegających od normy społecznej.

Mając świadomość, że żadna teoria nie jest na tyle doskonała, aby wyłącznie w oparciu o jej założenia wyjaśnić nurtujące kwestie dotyczące zaburzeń w funkcjonowaniu człowieka, poszukujemy i tworzymy nowe koncepcje, ufając, że choć w niewielkim zakresie pozwolą poszerzyć i uzupełnić wiedzę w zakresie zaburzeń w zachowaniu człowieka, jak również podpowiedzą wybór określonej drogi postępowania metodycznego. Wymownym dowodem takiego stanu są rozprawy ujęte w niniejszym dziale zatytułowanym: *Czynniki determinujące efektywność działań resocjalizacyjnych*. Znalazły się w nim opracowania świadczące o obecności różnorodnych teorii w obszarze resocjalizacji, a jednocześnie potwierdzające konieczność nieustannego poszukiwania i weryfikowania nowych koncepcji i rozwiązań w pracy z osobami charakteryzującymi się problemami w zachowaniu społecznym. Znaczącą wartością zaprezentowanych rozpraw, oczywiście obok głównych - merytorycznych walorów, jest fakt, że ich Autorzy reprezentują różnorodne ośrodki naukowe i w znaczącej większości są skupieni wokół Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej afiliowanego przy Komitecie Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, któremu przewodniczy Wiesław Ambrozik z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Tak więc mamy przykład zarówno wymiany myśli pedagogów resocjalizacyjnych, jak i integracji tegoż środowiska. Robert Opora odwołuje się do koncepcji społecznego uczenia i teorii przywiązania społecznego Hirschiego oraz możliwości wykorzystania ich w praktyce resocjalizacyjnej. W zaprezentowanych programach resocjalizacyjnych Autor wykorzystuje koncepcje poznawczo-behawioralne, które zdaniem R. Opory sprzyjają skuteczności podejmowanych oddziaływań korekcyjnych. Z kolei Krzysztof Biel z Akademii Ignatianum w Krakowie zaprezentował użyteczność kategorii generatywności w procesie readaptacji społecznej. Podjęty temat w bardzo niewielkim zakresie był analizowany w rodzimych opracowaniach, toteż przedstawione teoretyczne i praktyczne aspekty wdrażania generatywności do procesu odstąpienia od przestępstwa niewątpliwie zainteresują czytelników i zainspirują do prowadzenia badań na gruncie polskim, których wyraźnie brakuje.

W kolejnym opracowaniu Hubert Kupiec z Uniwersytetu Szczecińskiego przedstawił wyniki badań własnych, których celem było poznanie preferencji aksjologicznych młodzieży dostosowanej i niedostosowanej społecznie. Otrzymane wyniki, które w pewnych obszarach niewątpliwie są zaskakujące, mogą być podstawą w projektowaniu procesu wychowania i procesu resocjalizacji. Tematyka wartości wśród młodzieży jest kontynuowana w artykule Kariny Szafrąńskiej (Pedagogium WSNS w Warszawie), która zaprezentowała wyniki badań nad percepcją pięciu kodów moralnych: etyki autonomii, etyki kolektywistycznej, etyki dobra powszechnego,

etyki godności i etyki produktywności przeprowadzonych z wychowankami Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych woj. mazowieckiego.

Małgorzata Michel z Uniwersytetu Jagiellońskiego przedstawiła wyniki badań miasta. Badaczka skoncentrowała się głównie na aktywności członków gangów młodzieżowych w postaci praktyk miejskich *graffiti*. W tekście przedstawiono postulaty dla praktyki w nurcie „nowej pedagogiki resocjalizacyjnej” w środowisku otwartym, które mogą inspirować do pionierskich projektów i rozwiązań w konkretnych środowiskach lokalnych.

Dla rodzimej pedagogiki resocjalizacyjnej znaczące są różnorodne prace prezentujące dorobek zagranicznych naukowców. Toteż każde opracowanie przybliżające wyniki badań przeprowadzonych w innych krajach, oprócz wartości poznawczej inspirują do ich wykorzystywania na gruncie polskim. Takie przesłanki spełnia artykuł Macieja Bernasiewicza z Uniwersytetu Śląskiego, który przedstawił wyniki brytyjskich badań podnoszących problem środowiskowych uwarunkowań zachowań przestępczych. Omówiona przez Autora Sytuacyjna teoria działania, może również w warunkach polskich być pomocna przy wyjaśnianiu związku pomiędzy interakcjami zachodzącymi pomiędzy jednostką i jej środowiskiem a przestrzeganiem bądź łamaniem norm społecznych i prawnych.

W części tematycznej niniejszego numeru „Forum Pedagogicznego” znalazły się również opracowania pracowników macierzystej uczelni – Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Małgorzata Przybysz-Zaremba z Katedry Pedagogiki Rodziny Wydziału Studiów nad Rodziną przeanalizowała zachowania ryzykowne młodzieży z perspektywy uwarunkowań rodzinnych. Iryna Kurlak z Katedry Resocjalizacji i Profilaktyki Społecznej Wydziału Nauk Pedagogicznych przybliżyła kwestię patologicznego hazardu. Natomiast Żaneta Tempczyk-Nagórka reprezentująca tę samą katedrę poruszyła problem komunikacji inkluzyjnej w procesie wychowania i nauczania. Kolejna autorka również należąca do Katedry Resocjalizacji i Profilaktyki Społecznej – Anna H. Fidelus podjęła kwestię pracy resocjalizacyjnej z perspektywy modelu przestrzenno-społecznego.

Podsumowując należy zauważyć, że współczesna myśl resocjalizacyjna obecna w zamieszczonych artykułach nadal jest pod wpływem nurtów teoretycznych behawioralnego, psychodynamicznego, psychologii humanistycznej, nurtu kognitywnego i interakcyjnego, które wywarły wpływ na rozwój nauk społecznych w dwudziestym wieku. Należy jednak zauważyć, że we współczesnej praktyce najczęściej nie występują rozwiązania reprezentujące jeden nurt. Poszczególne koncepcje korzystały i korzystają ze swojego dorobku, a współczesne założenia teoretyczne, jak i metody resocjalizacji charakteryzują się swoistym eklektyzmem, w którym dominującym celem jest realna i skuteczna pomoc w przeobrażeniu osobowym i tożsamościowym człowieka, który znalazł się w trudnej sytuacji życiowej. Zaprezentowane w rozdziale tematycznym rozprawy prezentują współczesne nurty teoretyczne pedagogiki resocjalizacyjnej i aktualnie występujące problemy

społeczne. Autorzy opracowań są znawcami problematyki resocjalizacyjnej, toteż ich opracowania zarówno poszerzają horyzonty wiedzy, jak również inspirować do kolejnych przemyśleń i refleksji w obszarze pedagogiki resocjalizacyjnej. Wszystkim, którzy odpowiedzieli na moją prośbę i przesłali artykuły, dzieląc się swoimi przemyśleniami, serdecznie dziękuję.

Anna H. Fidelus